

Андрієнко Валерія Олександрівна,
студентка IV курсу
спеціальності «Філологія (українська мова та
література)»

Науковий керівник:
старший викладач
Алексєєва Світлана Геннадіївна

Обсценна лексика в поетичній збірці «Шедеври» Юрка Позаяка

У словниковому складі сучасної української літературної мови продовжується інтенсивна субстандартизація пасивної лексики, зумовлена її так званим сплеском як у художній літературі, так і в наукових студіях. Це зацікавлення системою мовних пластів, які обмежуються певною сферою вживання, першочергово пов'язане з виходом української філології з умов наукового табу в тоталітарному режимі, «який унеможливив мовну інакшість усного та писемного самовияву..., треба взяти до уваги, що в українській культурі мова сприймається не прагматично, як засіб комунікації, а як національний скарб, - надзвичайно цінний складник національного надбання» [4, с. 10]. Активне побутування зниженої лексики свідчить про те, що українська мова інтенсивно розвивається, повноцінно функціонує (на відміну від періоду радянських утисків і цензури).

Л. О. Ставицька в праці «Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми» подає таке визначення: «Обсценною лексикою прийнято називати табуйовані (заборонені), непристойні (недруковані, нецензурні, некультурні) слова і вислови. Обсценність – це вживання мови, яку вважають відразливою, непристойною; саме поняття obscenity охоплює не тільки різнотипні вербальні усні й писемні форми вияву, а й невербальні (мову жестів, графіки тощо)» [3, с. 16]. Обсценні слова є прикладом згрубілих та лайливих форм, які, зі свого боку, не можуть бути без негативно-експресивного забарвлення, бо така лексика передбачає його не тільки за своїм семантико-стилістичним вираженням, а й за принципом використання мовцем.

Постмодерністське мистецтво послуговується засобами ненормативної лексики, оскільки не сприймає жодної цензури і шліфування мови до неприродної літературної. За словами Ю. І. Коваліва: «Письменнику, на переконання adeptів постмодернізму, залишається сфера уявної деконструкції мовних ігор, що вказують на фіктивну природу мовної свідомості, спонукають до активізації нерепрезентованого, незображуваного» [1, с. 255].

Юрко Позаяк у своїй поетичній збірці «Шедеври» використовує обсценну лексику з метою звільнення від літературних і мовних канонів та правил. Нецензурні слова в поетичному тексті – це акт гри, карнавального протистояння трагічного та смішного, що через фамільярну і різку призму транслює проблеми та недоліки колоніального суспільства.

Систему використання обсценної лексики в поетичній збірці Юрка Позаяка «Шедеври» проаналізовано за класифікацією Л. О. Ставицької [3, с. 18]:

1. Найменування «непристойних», соціально табуйованих частин тіла – «сороміцькі слова»: *Так тоскно, так гризко,/ Вип'ю-но водки,/ Щастя так близько,/ Та х...й закороткий* (2, с. 23); *А вже порвана срака* (2, с. 104).
2. Найменування процесу здійснення статевого акту: *Молодий сексуал в місті Рівнім/ Трахавсь на міжнародному рівні* (2, с. 105); *Сексуальний гігант із Черкас/ Був в коханні ну просто атас,/ Але мир його праху -/ Він помер з перетраху,/ Так яскраво горів й рано згас* (2, с. 111).
3. Назви повії, продажною жінки: *А блядь кружляє і кружляє,/ А блядь шука свою любов!* (2, с. 69); *Сльози ллє безутішно Одеса -/ Вийшла заміж розкішна Ванесса,/ Незрівнянна пугана,/ Перша шльондра Фонтана,/ А дісталась сільському балбесу* (2, с. 104).

4. Найменування фізіологічних функцій (відправлень): *Під грушею цією/ Мене робив мій батько/ Тепер тут песик **сцить** (2, с. 20); Коли добродій хоче **срати**,/ Він танцювать не годен вальс (2, с. 60).*
5. Назви «результатів» фізіологічних відправлень: *Можна мене розрубати,/ Кинути в бочку з **лайном** – / Я буду перемагати,/ Мій опір в мільйони ом! (2, с. 16); Я був в Ленінграді,/ Я пив там вино -/ Вино в Ленінграді/ Це справжнє **гівно**! (2, с. 86).*

У поетичній збірці «Шедеври» Юрка Позаяка функціонують і дисфемізми, що в кількісному співвідношенні поступаються вживаній обценній лексиці: *Вірний жид України,/ Він любитель свинини,/ Найсолодша ж – молочна **курв'ятина** (2, с. 104).* Тобто відбувається спеціальне викривлення слова «курятина» задля надання йому непристойної конотації «курва» (жінка легкої поведінки).

Отже, функціонування зниженої лексики в постмодерністській літературі потребує подальшого ґрунтовного дослідження, адже теоретичні студії вульгаризмів, а надто обценізмів, у науковій літературі відображені недостатньо. Активізація вивчення зниженої лексики символізує позитивні процеси в мовно-політичній сфері суспільства. Використання ж письменниками-постмодерністами ненормативної лексики допомагає здійснити акт мовної гри з читачем, провокуючи зацікавлення до всіх рівнів тексту через призму сороміцької лексики.

Список використаної літератури:

1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
2. Позаяк Юрко. Шедеври. Вибрані вірші. 2 -ге вид. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. 240 с.
3. Ставицька Л. О. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обценізми, евфемізми, сексуалізми. Київ: Часопис «Критика», 2008. 454 с.
4. Ставицька Л. О. Український жаргон. Словник. Київ: Критика, 2005. 496 с.